

УДК 343.98:657.6.012.16

Людмила Анатоліївна ПАРФЕНТІЙ,

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8896-4928>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Корупція в Україні залишається актуальною проблемою, що потребує вирішення. Ключовим елементом системи антикорупційних заходів є ефективне виявлення та розслідування корупційних злочинів. Найбільш ефективною процесуальною формою використання спеціальних знань при розслідуванні корупційних правопорушень є судово-економічна експертиза.

Однак призначення і здійснення судово-економічної експертизи характеризуються визначеною специфікою. Так, разом з постановою (ухвалою) про призначення експертизи надається бухгалтерська і податкова документація, в якій зазначена інформація, необхідна для отримання відповідей на поставлені запитання. У випадку, коли бухгалтерський облік на підприємстві ведеться в електронному форматі, експерт має отримати роздруківки реєстрів бухгалтерського обліку, які обов'язково завіряються у встановленому порядку.

Проведення судово-економічної експертизи при розслідуванні корупційних злочинів теж характеризується певними особливостями.

Розслідуючи злочин, передбачений ст. 191 Кримінального кодексу України (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), з метою виявлення документальних слідів даного злочину слідчий (детектив) має здійснити перевірку щодо наявності усіх обов'язкових реквізитів і відсутності ознак підроблення у фінансових документах. Для виявлення матеріально відповідальних осіб, службове становище яких дозволяло розпоряджатися матеріальними цінностями, можуть бути вилучені посадові інструкції директора, головного бухгалтера та керівників структурних підрозділів.

У кримінальних провадженнях, зареєстрованих за ст. 191 Кримінального кодексу України, судово-економічна експертиза проводиться з метою виконання наступних завдань стосовно дослідження документації бухгалтерського обліку і звітності [1]: 1) дослідження відповідності вимогам чинного законодавства та правильності ведення бухгалтерського обліку і звітності на підприємстві, в установі, організації; 2) встановлення осіб, обов'язком яких є забезпечення дотримання вимог законодавства у сфері бухгалтерського обліку і контролю; 3) встановлення слабких сторін системи бухгалтерського обліку і контролю, які стали підґрунтям вчинення правопорушень; 4) визначення повноти і правильності прийомів та методів дослідження бухгалтерських даних, що використовувались у

рамках конкретної перевірки з метою виконання її завдань; 5) встановлення нестач чи надлишків товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів, розміру, місця і періоду їхнього утворення, документального підґрунтя господарських операцій щодо їх отримання, зберігання і витрачання.

Розслідуючи злочини, передбачені ст. 410 Кримінального кодексу України (викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), у випадку, коли підставою внесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань був акт перевірки, окрім допиту ревізора, варто подати клопотання слідчому судді щодо одержання тимчасового доступу до бухгалтерської документації. Після цього необхідним є призначення судово-економічної експертизи, яка має з'ясувати відповідність висновків перевірки фактичним обставинам справи, часовий проміжок вчинення злочинних дій, розмір заподіяної правопорушенням шкоди.

У ході розслідування злочинів, передбачених ст. 364 Кримінального кодексу України (зловживання владою або службовим становищем) і ст. 364-1 Кримінального кодексу України (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), підґрунтям проведення судово-економічної експертизи можуть слугувати результати огляду документів і показання осіб, причетних до їх створення.

Однак практика проведення судово-економічних експертиз в Україні не позбавлена недоліків і слабких місць.

Наприклад, ініціатор здійснення судово-економічної експертизи може надати електронну документацію (на флеш-носіях, оптичних дисках, вилучених жорстких дисках і т. п.), що викликає багато процесуальних, методичних і технічних питань стосовно дослідження таких документів. Оскільки якщо не застосовувати заходи щодо обмеження доступу, інформацію у електронній формі можна змінювати. У зв'язку з цим, щоб використовувати електронну інформацію як доказ, слід застосовувати спеціальний апаратний та програмний інструментарій, а також брати до уваги вразливість такої інформації до копіювання, спотворення і навіть знищення.

Крім того, як зазначають науковці О. К. Віхляєв і І. В. Германюк [2], у майбутньому перед судовими експертами-економістами буде ставитися вимога стосовно вміння ефективно застосовувати в своїй роботі штучний інтелект, хмарні технології, машинне навчання зі здійсненням аналітичного дослідження великого обсягу даних. Тому зростає необхідність розроблення нових методів дослідження цифрового документообігу у частині роботи з великими базами даних.

Отже, процедура проведення судової економічної експертизи в Україні при розслідуванні конкретних корупційних злочинів характеризується певними особливостями і не позбавлена недоліків та слабких місць. У зв'язку з цим виникає необхідність вивчення

зарубіжного досвіду проведення судово-економічної експертизи при розслідуванні корупційних злочинів з метою розробки практичних рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків і удосконалення процедури призначення та проведення судово-економічних експертиз в Україні.

Список бібліографічних посилань:

1. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / За ред. М.І. Хавронюка. К. : Москаленко О. М., 2019. 464 с.
2. Віхляєв О. К., Германюк І. В. Проблеми та перспективи цифрового документообігу в економічній експертизі. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.-полілогу (м. Харків, 15-16 квіт. 2021 р.). Харків : Право, 2021. С. 122-123.